

«Ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής» και πραγματισμός

Τον Δεκέμβριο 1991 ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Μητσοτάκης ανακοίνωνε με έκδηλη περηφάνια ότι λόγω της συμμετοχής της Ελλάδας στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ), τον στρατιωτικό βραχίονα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «τα σύνορα της Ελλάδας έχουν πλέον καταστεί ευρωπαϊκά σύνορα» καθώς και ότι «τα ελληνικά σύνορα θα προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση». Μερικούς μήνες αργότερα, τον Ιούνιο 1992, η ΕΕ κατέστησε σαφές ότι οι ελληνικές προσδοκίες ήταν

ΓΝΩΜΗ

ΤΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ
ΤΣΑΚΑΛΩΝΑ

όχι μόνον υπερβολικές αλλά και εσφαλμένες. Μέσω του άρθρου 5 της «Δήλωσης Πέτερ-σπεργκ» η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) «διευκρίνισε» ότι δεν επρόκειτο να εμπλακεί σε ενδεχόμενη σύγκρουση μεταξύ ενός μέλους της (Ελλάδας) και ενός μέλους του ΝΑΤΟ (Τουρκίας). Η στάση αυτή της ΔΕΕ αξιολογήθηκε από

τους αμυντικούς αναλυτές καθώς και τους διαμορφωτές αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής της εποχής ως στην καλύτερη περίπτωση «αμφιλεγόμενη» και στη χειρότερη ως «εχθρική» απέναντι σε μια χώρα-μέλος της ΕΕ.

Τριάντα χρόνια αργότερα, τον Σεπτέμβριο 2021, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε τη σύναψη αμυντικής συμφωνίας με τη Γαλλία, το ισχυρότερο – μετά την αποχώρηση της Βρετανίας – στρατιωτικό κράτος-μέλος της ΕΕ. Η συμφωνία εκτός από την εξοπλιστική διάσταση περιλαμβάνει στο άρθρο 2 και ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, η ενεργοποίηση της οποίας συμβαίνει εάν και όταν τα δύο κράτη «διαπιστώσουν από κοινού ότι μια ένοπλη επίθεση λαμβάνει χώρα εναντίον της επικράτειας ενός από τα δύο, σύμφωνα με το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών». Αντιμέτωπος με την επιθετική και αναθεωρητική συμπεριφορά ενός «δύσκολου» και απρόβλεπτου γείτονα που δεν δίστασε να αυξάνει τόσο ρητορικά όσο και με πράξεις την πίεση προς την Ελλάδα, ο υιός του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη δείχνει να επιλέγει περισσότερο πραγματιστικούς τρόπους εξισορρόπησης της Τουρκίας από εκείνον της πίστης στον ρόλο της ΕΕ ως εγγυήτριας των ελληνικών συνόρων.

Η αποτύπωση της σύγκλισης των συμφερόντων της Γαλλίας και της Ελλάδας απέναντι στην επιθετική συμπεριφορά της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο στη μεταξύ τους αμυντική συμφωνία αναμφίβολα ενισχύει μέσω και των δύο διαστάσεων της (τόσο της εξοπλιστικής όσο και της ρήτρας αμοιβαίας συνδρομής) την αποτρεπτική ικανότητα της Ελλάδας έναντι

ενδεχόμενης ένοπλης επίθεσης της Τουρκίας εναντίον της ελληνικής επικράτειας. Η ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής Ελλάδας και Γαλλίας «συγκεκριμενοποιεί» επίσης την υφιστάμενη ευρωπαϊκή «ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής», η οποία συμπεριλήφθηκε στη Συνθήκη της Λισαβώνας (άρθρο 42.7 ΣΕΕ), καθώς καθιστά σαφές ότι σε περίπτωση «ένοπλης επιθετικότητας» στο έδαφος ενός κράτους-μέλους της ΕΕ (Ελλάδας) η Γαλλία δεσμεύεται να συνδράμει στρατιωτικά τη χώρα μας «υποδεικνύοντας» έτσι και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη να ακολουθήσουν εάν και δεν είναι υποχρεωμένα (η απόφαση για το είδος της βοήθειας επαφίεται στη διακριτική τους ευχέρεια).

Στο πλαίσιο του πραγματισμού που χαρακτηρίζει την ελληνική προσπάθεια εξισορρόπησης της Τουρκίας είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι η ελληνογαλλική ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής δεν συνεπάγεται και υποχρέωση της Γαλλίας να συνδράμει στρατιωτικά την Ελλάδα σε περίπτωση που η Τουρκία συνεχίσει τις μονομερείς – και για αυτό παράνομες σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο – δραστηριότητες αμφισβήτησης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, όπως για παράδειγμα των δικαιωμάτων που θεωρεί η Ελλάδα ότι έχει σε υφαλοκρηπίδα ή και σε Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) στο Αιγαίο ή/και στην Ανατολική Μεσόγειο. Συνακόλουθα η ρήτρα αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής δεν ακυρώνει τη «στρατηγική έντασης» που αναπτύσσει η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο. Καθιστά όμως την Τουρκία προσεκτικότερη ώστε η ακολουθούμενη «στρατηγική έντασης» να μην εξελιχθεί, ακόμα και λόγω ατυχήματος, σε κατάσταση που μπορεί να οδηγήσει – εάν μάλιστα υπάρξει μονιμότερη παρουσία γαλλικών ναυτικών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο – σε στρατιωτική εμπλοκή της Γαλλίας.

Στον «εξισορροπτικό μαραθώνιο» του Τουρκίας που τρέχει εδώ και αρκετές δεκαετίες η χώρα μας είναι απαραίτητη η γνώση των ορίων ενδεχόμενης εξωτερικής στρατιωτικής βοήθειας και συνδρομής. Συνεπώς αντί μιας άτοπης και ανεδαφικής προσπάθειας παροχής διευκρινιστικής δήλωσης ή επιστολής από τη Γαλλία ότι η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής αφορά όχι μόνον το έδαφος αλλά και τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας, είναι σαφώς χρησιμότερη η ανάπτυξη πολιτικών και διπλωματικών πρωτοβουλιών που θα ενισχύσουν άμεσα και μέχρι την παράδοση των γαλλικών φρεγατών και κορβετών την εξωτερική διάσταση εξισορρόπησης της Τουρκίας.

Ο Παναγιώτης Τσάκωνας είναι καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Σπουδών Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επικεφαλής του προγράμματος ασφάλειας στο ΕΛΙΑΜΕΠ.